

Charakterystyka grupy społecznej - podsumowanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Socjologia. Lektury*, red. Marek Kucia, Piotr Sztompka, Kraków 2006, s. 310–313.
- Źródło: oprac. własne.
- Źródło: Marek Kucia, Piotr Sztompka, *Socjologia. Lektury*, Kraków 2006, s. 310–313.

Charakterystyka grupy społecznej - podsumowanie

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Do jakich grup należysz? Czy za każdym razem był to twój wybór? Czy dwie osoby tworzą już grupę społeczną? Czy istnieją jakieś ograniczenia, jak liczna może być grupa? Wreszcie – czy można funkcjonować poza wszelkimi grupami i tym samym wypisać się ze społeczeństwa?

Twoje cele

- Odróżnisz grupy społeczne od innych typów zbiorowości ludzkich.
- Zanalizujesz powiązania między typami grup społecznych oraz charakterystycznymi dla nich rolami i pozycjami społecznymi.
- Ocenisz spójność i efektywność rodziny jako grupy społecznej, określając sposób pełnienia ról przez jej członków. Odwołasz się przy tym do zasad wzajemności, zaufania i pomocy.

Przeczytaj

Żyjemy w różnych **zbiorowościach społecznych**. Rozumiemy przez nie zbiór ludzi połączonych więzią społeczną. Są to także zbiory osób złączonych na podstawie **styczności osobistych lub przestrzennych i podobieństw zachowań**. W tym między innymi wyraża się społeczna natura człowieka, że łączy się z innymi ludźmi w grupy.

Zacznijmy jednak od zbiorowości, które nie stanowią grupy społecznej.

Co nie jest grupą społeczną?

1

Tłum (a także: zbiegowisko, publiczność sportowa, koncertowa i inna)

To amorficzna, czyli nieokreślona zbiorowość społeczna. Nie jest oparta na żadnej organizacji ani tożsamości zbiorowej. Ludzi znajdujących się w tłumie łączą wprawdzie styczności przestrzenne, ale nie mają one celowego charakteru.

2

Krąg społeczny

Podobnie jak tłum czy publiczność, nie ma zorganizowanej formy opartej na wyraźnej strukturze. Nie wpływa na kształtowanie się tożsamości jednostek, bo nie mają one poczucia odrębności z powodu uczestniczenia w kręgu. Jednakże styczności między jednostkami mają charakter osobisty i wynikają z więzi instytucjonalnej. Liczba członków zaliczanych do danego kręgu jest płynna. Takie są na przykład kręgi towarzyskie. Socjolog Florian Znaniecki wyróżnił trzy rodzaje kręgów społecznych: wychowawczy, pracy i zabawy.

Para

To dwoje ludzi tworzących układ o wyraźnej więzi społecznej (np. przełożony – podwładny, ojciec i syn, narzeczona – narzeczony). Występują między nimi interakcje, które wynikają z więzi i wzajemnie realizowanych celów. W parze brak jednak trzeciej osoby, by stworzyć grupę.

Każdy z nas jest członkiem wielu grup społecznych. Często się nawet nad tym nie zastanawiamy. Czy są grupy, w których nie chcesz być? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Źródło: 3dman_eu, 921563, rawpixel.com, domena publiczna.

Grupa społeczna to nie jest każde skupisko ludzkie. Ludzie nie muszą być skupieni w jednym miejscu, by stanowić taką grupę, bo grupa społeczna to tylko kategoria teoretyczna (ściślej: socjologiczna). Pozwala ona konkretnych ludzi, skupionych w jednym miejscu lub oddalonych od siebie, określić mianem grupy społecznej bądź nie. Od czego to zależy? Od tego, czy zbiorowość ludzka spełnia kryteria grupy społecznej. Wśród wielu takich kryteriów dwa mają znaczenie kluczowe: **liczebność** grup oraz **sposób powiązania** ich członków.

Czynniki grupotwórcze

Liczebność

W socjologii przyjmuje się, że grupa to co najmniej trzy osoby. Dawniej niektórzy socjologowie uważali, że już dwie osoby tworzą grupę społeczną. Za kryterium trzech osób przemawia możliwość wyodrębnienia interakcji jako autonomicznego elementu tworzącego grupę. Przy dwóch osobach żaden członek grupy nie mógłby obserwować interakcji, w której sam nie bierze udziału. A ta interakcja może mieć znaczenie dla grupy, tak jak sam człowiek – jej członek. Wystarczy sobie wyobrazić kłótnię między rodzicami, w której dziecko nie bierze udziału. Efekty tej kłótni mogą jednak wpływać na to, jak ojciec czy matka odnoszą się do dziecka. To, co dziecko o tej kłótni myśli, też wpłynie na jego stosunek do rodziców.

Tożsamość

Członkowie grupy określają się, przynajmniej częściowo, przez przynależność do niej. Wskazują na grupę, odpowiadając na pytanie: kim jestem? Robią to wspólnie, bo wyznają wspólne wartości i akceptują siebie jako członków. To jest jeden z warunków solidarności wewnątrzgrupowej. To ona między innymi decyduje o spoistości grupy.

Więź społeczna

Jest to ogół relacji trwale wiążących członków tej samej grupy w związku z realizacją wspólnych celów. Bardzo często ma ona także wymiar psychiczny.

Interakcje

To wzajemne oddziaływania jednostek. Wynikają one z działań podejmowanych wewnątrz grupy lub postępowania członków grupy wobec innych osób i grup społecznych. Interakcją może być na przykład opinia, jaką jeden członek grupy wyraża wobec innego, ale jest nią także wspólne działanie, które podejmują.

Organizacja

Jest to sposób powiązania poszczególnych ról w jedną całość funkcjonalną, jaką stanowi grupa. Wynikiem określonego sposobu organizacji może być styl zarządzania grupą (np. autorytarny lub liberalny).

Odrębność

W zasadzie odrębności mieszczą się kryteria naboru członków. Zapewniają one grupie jednorodność, to znaczy że jej członkowie są pod pewnym względem, istotnym dla grupy, do siebie podobni. Odrębność to też czynniki warunkujące identyfikację grupy przez innych uczestników życia społecznego (np. emblematy, nazwisko, ubiór). Mieszczą się w niej także wzór fizyczny i wzorzec moralny członka. Ułatwiają one budowanie własnej tożsamości. W ten sposób służą solidarności członków oraz budują świadomość „my”. Rewersem (czymś odmiennym, przeciwnym, ale jednocześnie powiązanym) zasady odrębności jest poczucie wspólnoty. Opiera się ono na cechach odróżniających członków grupy od innych grup. Przejawia się również jako więź psychiczna wynikająca z podzielenia tych samych wartości i wspólnych doświadczeń.

Ośrodek (lub ośrodki) skupienia

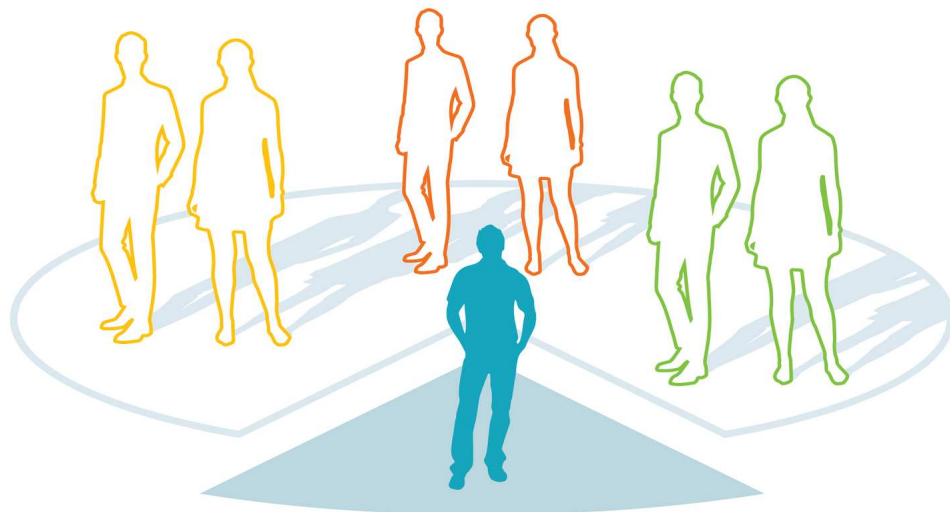
Są to miejsca działań całej grupy wraz ze środkami niezbędnymi do realizacji zadań. Środki te mają charakter rzeczowy (np. pomieszczenia, pieniądze, znajomości) oraz niematerialny (np. wartości, idee, symbole przynależności grupowej). Gdy zmienia się skład członkowski grupy, to właśnie ośrodki skupienia zapewniają grupie trwanie w czasie.

Jak człowiek wchodzi w grupę społeczną?

Chętnie lub z oporami, w sposób zaplanowany lub zupełnie spontanicznie, świadomie lub wbrew swojej woli. Samo określenie „wchodzi” należy traktować umownie. Na przykład: wejście ucznia w grupę społeczną, jaką stanowi klasa, nie polega przecież na wejściu do sali, którą ona zajmuje. Pracownik podpisujący umowę o pracę zapoznaje się z regulaminem służbowym i wie, co robi, wchodząc do zespołu. Jednak dziecko dorastające w rodzinie nawet nie wie, że jest członkiem jakiegokolwiek grupy.

Wejście w grupę społeczną to zajęcie w niej określonej **pozycji** przez podjęcie **roli**, jaką pełni w tej grupie. Za to grupa nagradza nas, przypisując określoną wartość – **status**.

Rola, pozycja i status mają charakter społeczny. To oznacza, że o tym, co się na nie składa, decyduje zbiorowość, a nie my jako jej członkowie. Niemniej pełni w rolę po swojemu, w sposób indywidualny. W życiu wchodzimy też do wielu grup społecznych i w wielu z nich funkcjonujemy równocześnie. Rodzi to pewne konsekwencje i daje nam określone możliwości. Ma też konsekwencje dla sposobu określania roli, statusu i pozycji.

Pozycja społeczna

2

Rola społeczna

1

Status społeczny

3

1

Może być określana przez normy, które spełniamy. Wówczas widzimy rolę np. jako zestaw powinności wobec grupy (ale i prerogatyw w stosunku do jej członków).

Można ją postrzegać jak inne zachowania: pełnić ją dobrze albo źle; przeciwstawić się jej, nadużywając pozycji społecznej w grupie, modyfikować ją, pełnić rolę w sposób innowacyjny, twórczy albo schematyczny.

Pełniąc określoną funkcję, możemy popaść w konflikt ról (bo pełniemy ich wiele w różnych

grupach) – jest to brak możliwości pogodzenia w czasie lub przestrzeni pewnych działań albo konflikt między normami i/lub wartościami, na których owe role są zbudowane.

2

Odgrywanie roli umiejscawia nas w strukturze hierarchicznej grup. Podobnie jak w przypadku statusu, możemy podwyższyć lub obniżyć swoją pozycję. Dochodzi do tego w wyniku modyfikacji samej grupy: zarówno funkcji, jakie pełni, jak i miejsca grupy w otoczeniu społecznym.

Pozycję w grupie możemy zyskać albo stracić, czyli zmienić. Dzieje się tak, gdy np. źle pełnimy przypisaną funkcję lub zamieniamy się rolami z innym członkiem grupy.

3

Może ulec zmianie: grupa przypisuje nam niższy lub wyższy status, a tym samym nadaje niższą lub wyższą niż dotychczas wartość.

Zmiana statusu nie zawsze wiąże się ze zmianą funkcji pełnionych w grupie (te wpływają przede wszystkim na pozycję). Decydują o nim nie tylko obiektywne miejsce, jakie zajmujemy w grupie, lecz także subiektywne oceny, które przypisują nam określoną wartość. Członkowie grupy biorą w tych ocenach pod uwagę dwie rzeczy: znaczenie danej roli dla grupy oraz sposób, w jaki rola jest przez nas odgrywana.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Typy grup społecznych

Nie ma jednego, wyczerpującego sposobu, w jaki socjologowie wyodrębniają typy grup społecznych. To, do jakiego typu zaliczymy daną zbiorowość, zależy od kryterium wyodrębnienia, czyli od tego, na co zwracamy uwagę. Ponadto ten sam zbiór ludzi tworzących grupę społeczną może być przypisany do wielu typów równocześnie.

Ze względu na **rodzaj przynależności i charakter więzi** dzielimy grupy na **pierwotne i wtórne**.

W grupach pierwotnych występuje **wieź** nieformalna oparta na bliskich, zażyłych stycznościach osobistych. Mają one silne zabarwienie emocjonalne. Grupami pierwotnymi (według Charles'a Cooleya, który wprowadził to pojęcie do socjologii) były:

- rodzina;
- grupa rówieśnicza;

- grupa sąsiedzka.

Obecnie rezerwuje się tę nazwę **tylko dla rodzin oraz grup rówieśniczych**. Grupy te odgrywają główną rolę w uspołecznieniu jednostki, w nich dokonuje się **socjalizacja pierwotna**. Z tego powodu mają tak zasadnicze znaczenie dla jednostki i społeczeństwa. Termin *grupy wtórne* wprowadził do socjologii Ezra Park. Są to grupy celowe, w których więź oparta jest na stycznościach rzeczowych i interesach członków. Najczęściej są to grupy o złożonej wewnętrznej strukturze i zarazem formalne. Jednak już grupa przestępcza może być grupą małą, celową i na dodatek o niejawną dla obserwatora zewnętrznego strukturze.

Ze względu na **strukturę** dzielimy grupy na **małe i duże**.

Odróżnia je ich wewnętrzna struktura. Grupy małe mają strukturę prostą, składają się tylko z członków (minimum trzech) lub ewentualnie członków oraz par (na przykład małżeństwo, które jest parą, i dziecko w trójkę stanowią rodzinę, podstawową grupę społeczną).

Grupy duże mają złożoną strukturę, w której można wyróżnić podgrupy, pary, jednostki. Wbrew intuicji liczebność grupy nie jest kryterium odróżniania grup małych od dużych. Porównajmy rodzinę złożoną z rodziców i jedenaściorga dzieci (grupa mała) oraz firmę liczącą dziesięciu zatrudnionych, która złożona jest z trzech zespołów pracowniczych (grup), każdy po trzy osoby i kierownika. Nasza firma ma mniej członków niż 11-osobowa rodzina, ale jest dużą grupą, bo ma strukturę złożoną z podgrup.

Ze względu na **poziom organizacji i charakter więzi społecznej** dzielimy grupy na **formalne i nieformalne**.

Kryteriami odróżniającymi te grupy są:

- występowanie **instytucji** sformalizowanych lub nieformalnych;
- formalny lub nieformalny charakter kontroli społecznej.

W grupach nieformalnych podstawą oceny zachowań członka grupy są wartości i normy społeczne aprobowane i podtrzymywane przez grupę.

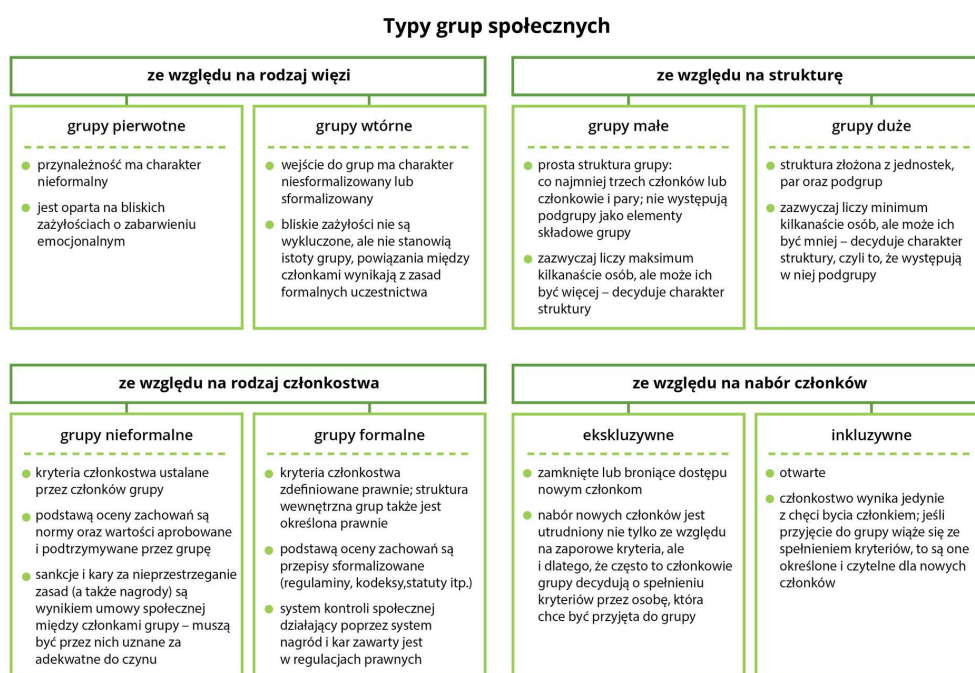
W grupach formalnych natomiast kontrola społeczna odwołuje się do przepisów prawnych zawartych w regulaminach, statutach i kodeksach zgodnych z obowiązującym w państwie

porządkiem prawnym. System nagród i kar również zawarty jest w tych regulacjach prawnych. Inaczej niż w grupach nieformalnych, w których jest wynikiem umowy społecznej między członkami grupy.

Ze względu na **kryteria naboru członków** dzielimy grupy na **ekskluzywne i inkluzywne**.

Grupy ekskluzywne to całości, które bronią się przed naborem członków lub stawiają kandydatowi trudne do spełnienia wymagania. Może to być klub towarzyski celowo tworzący takie kryteria, które mogą być spełniane tylko przez nieliczne jednostki, np. klub 10 najbogatszych biznesmenów w Europie lub stowarzyszenie absolwentów prawa ekskluzywnej uczelni.

W przypadku grup inkluzywnych kryteria naboru członków są bardzo łatwe do spełnienia. Przykładem może być chrzest włączający dziecko do wspólnoty religijnej.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

deprywacja

stan ciągłego niezaspokojenia potrzeb; najczęściej dotyczy potrzeb psychicznych, ale także materialnych; zazwyczaj wiąże się z dużym stresem dla jednostki doświadczającej takiego niezaspokojenia

instytucja społeczna

element struktury grupy lub społeczeństwa organizujący zachowania i działania jednostek lub grup społecznych, wyposażony w sankcje wymuszające podporządkowanie się działaniu instytucjonalnemu

kategoria społeczna

zbiór ludzi mający dla zewnętrznego obserwatora jakąś wspólną cechę, niezależnie od tego, czy sobie ją uświadamiają, czy nie

makrostruktura

największe elementy składowe społeczeństwa: warstwy, klasy, kategorie zawodowe, zbiorowości religijne, etniczne itp.

mezostruktura

zbiorowości terytorialne, w których następuje nałożenie makrostruktury na mikrostrukturę społeczną (np. społeczność lokalna, wioskowa, osiedlowa)

mikrostruktura społeczna

najmniejsza ze struktur społecznych; najczęściej po prostu mała zbiorowość, w której dominują relacje bezpośrednie („twarzą w twarz”); małe grupy, w których jest czytelny system ról i pozycji przypisanych do jednostek, z dającymi się obserwować stosunkami społecznymi między tymi jednostkami

organizacja społeczna

układ wzorów zachowania, instytucji, ról społecznych oraz środków kontroli społecznej, który umożliwia funkcjonowanie zbiorowości, zaspokajanie potrzeb członków i rozwiązywanie potencjalnych problemów i konfliktów

pozycja społeczna

miejsce w hierarchicznie uporządkowanej zbiorowości społecznej lub w społeczeństwie

reguła wzajemności

zasada kierująca zachowaniem ludzi, mówiąca o tym, że należy odwzajemnić się osobie, która nas czymś obdarowała lub coś dla nas uczyniła; respektowanie tej reguły jest warunkiem tworzenia więzi społecznej

rola społeczna

względnie trwałe, spójne oczekiwania, jakie wobec podejmującego rolę członka ma zbiorowość społeczna

solidarność

wspólnota działań dla realizacji interesów lub aprobowanych i podtrzymywanych wartości

status członka grupy

pozycja w hierarchicznej strukturze grupy i związany z nią prestiż społeczny

status społeczny

klasyfikacja jednostek i grup w strukturze uwarstwienia społecznego warunkowana przez wiele czynników, zależnie od konkretnego społeczeństwa (np. prawnych, politycznych, ekonomicznych religijnych, etnicznych czy rasowych)

uogólnione zaufanie

gotowość do podejmowania działań wynikająca z przekonania o tym, że inni ludzie i instytucje działają w sposób dla nas korzystny

więź społeczna

zorganizowany układ stosunków społecznych, instytucji i środków kontroli społecznej skupiający jednostki i podgrupy składowe w całość zdolną do trwania i rozwoju

zbiorowość społeczna

dowolny zbiór ludzi połączony, nawet na krótki czas, więzią społeczną; bez tej więzi ludzie mogą stanowić jedynie kategorię statystyczną charakteryzowaną jako liczba osób mających jakąś cechę (np. noworodki, osoby w wieku 35 lat); jeśli ta cecha jest istotna ze społecznego punktu widzenia, wówczas mogą stanowić kategorię socjologiczną (np. rolnicy, dorośli, uczniowie)

Film

Polecenie 1

Obejrzyj wywiad z dr. hab. Stanisławem Kłopotem, profesorem Uniwersytetu Wrocławskiego, socjologiem, wieloletnim badaczem i nauczycielem akademickim. Zwróć uwagę, jakie funkcje pełni rodzina jako grupa społeczna. Zastanów się, w jaki sposób realizuje ona zasady: wzajemności, zaufania i pomocy. Spróbuj ocenić pod tym względem znaną ci rodzinę.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DBS0xli0C>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe omawiające zagadnienie rodziny jako grupy społecznej.

Jakie funkcje pełni rodzina?

Zasada wzajemności:

Zasada zaufania:

Zasada pomocy:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z ilustracją i na jej podstawie zaznacz elementy, które nie tworzą kręgu społecznego.

☐

wieź

☐

zasada odrębności

☐

ustnie ustalone procedury współpracy

☐

styczność osobista

☐

rola społeczna

☐

styczność przestrzenna

☐

statut

☐

organizacja wewnętrzna

Ćwiczenie 2

Przyjrzyj się dwóm poniższym zdjęciom, a następnie rozstrzygnij, do którego z nich pasuje określenie *grupa pierwotna*, a do której *grupa wtórna*. Odpowiedź uzasadnij.

Zdj. 1: Michał Józefaciuk, wikipedia.com, CC BY-SA 3.0 PL. Zdj. 2: White77, pixabay.com, CC0.

Zdjęcie 1

Zdjęcie 2

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj wymienione czynności wykonywane przez członków rodziny do wybranych funkcji, jakie pełni rodzina.

kulturowa

szycie ubrań na sprzedaż

uczestnictwo we mszy świętej

opieka nad schorowaną babcią

rekreacyjna

wspólne oglądanie zdjęć rodzinnych

realizacja recepty w aptece

opiekuńczo-zabezpieczająca

wycieczka do muzeum

gra w tenisa

sprzątanie klatki schodowej na umowę o pracę zlecone przez wspólnotę mieszkaniową

ekonomiczna

spacer z psem

odprowadzanie dziecka do przedszkola

wycieczka rowerowa za miasto

Ćwiczenie 4

W przytoczonym poniżej fragmencie pamiętnika przedsiębiorcy oznacz odpowiednimi kolorami fragmenty odnoszące się do odgrywanej przez niego roli, zasady wzajemności i uogólnionego zaufania.

rola

zasada wzajemności

uogólnione zaufanie

15 lipca 2010

Obudziłem się wcześnie rano. Nie spałem dobrze, bo w głowie już od tygodnia kotłują mi się niezłatwione sprawy: korepetycje dla Ani, bałagan w garażu, prezent dla teściowej. Do tego firma, zepsuty samochód... za dużo tego wszystkiego.

Powinienem wstać przed ósmą, jeśli mam zamiar zjeść śniadanie.

O 9.00, jak co dzień, muszę otworzyć halę i wpuścić pracowników. Nie będą przecież stali na dworze.

A może zadzwonię do sąsiada i powiem mu, gdzie są klucze?

W końcu wczoraj to ja pomogłem mu przy rozładunku. Niech się pofatyguje i ich wpuści.

W końcu nie muszę ich pilnować. Jakoś do tej pory mnie nie zawiedli, więc myślę, że nie będą się obijać tylko dlatego, że im nie patrzę na ręce.

Ale z drugiej strony, wiadomo: „pańskie oko konia tuczy”. To przecież mój psi obowiązek. Zarabiam dlatego, że nimi zarządzam.

Wyskoczyłem więc z łóżka jak z petardy. Tym bardziej że muszę jeszcze rozdzielić premie za ten miesiąc.

Pracowników mam dobrych, ale wiadomo: jeśli ja zapomnę o premiach, to oni zapomną o wydajności.

Przeczytaj treść ogłoszenia i scharakteryzuj ogłoszeniodawcę jako grupę społeczną we wszystkich czterech wymiarach. Uzasadnij swój wybór.

« Jesteśmy spółdzielnią produkującą europalety. Małą firmą na lokalnym rynku Pomorza Zachodniego. Należymy do Krajowego Stowarzyszenia Przemysłu Drzewnego. Ze względu na spodziewane rozszerzenie działalności ogłaszamy rekrutację pracowników na stanowisko robotników niewykwalifikowanych.

Przyjdź do nas. Nawet bez CV i listu motywacyjnego. Wystarczy, że złożysz podanie.

Źródło: oprac. własne.

Grupa pierwotna

Uzasadnienie:

Grupa pierwotna

Uzasadnienie:

Grupa pierwotna

Uzasadnienie:

Grupa pierwotna

Uzasadnienie:

Przeczytaj poniższy tekst autorstwa Ralpha Dahrendorfa, a następnie wykonaj zadanie.

((Marek Kucia, Piotr Sztompka
Socjologia. Lektury

Same pozycje [społeczne] dostarczają nam oczywiście tylko najbardziej formalnego rodzaju wiedzy. (...) A jednak nie potrzebujemy więcej pytać, by dowiedzieć się (...), co [przykładowy] Herr Schmidt robi w ramach swych poszczególnych pozycji – a w każdym razie, co powinien, a więc też i co prawdopodobnie robi. Jako ojciec Herr Schmidt opiekuje się swoimi dziećmi, pomaga im, chroni je i kocha. Jako nauczyciel gimnazjalny przekazuje swym uczniom wiedzę, sprawiedliwie ich ocenia (...). Jako (...) [aktywny działacz] partii uczęszcza na spotkania, wygłasza przemówienia i stara się rekrutować nowych członków. (...) Każda pozycja niesie ze sobą pewne oczekiwane sposoby zachowań; każda zajmowana przez jednostkę pozycja wymaga od niej podejmowania pewnych działań i okazywania pewnych cech [...]. Obejmując pozycję społeczną, jednostka staje się postacią w dramacie napisanym przez społeczeństwo, w którym żyje. [...] Społeczny nacisk, by dostosować się do określonych oczekiwań (...), jest (...) uniwersalną właściwością wszystkich form uspołecznienia.

Źródło: Marek Kucia, Piotr Sztompka, *Socjologia. Lektury*, Kraków 2006, s. 310–313.

Zaznacz możliwe podobieństwo między grupami, w których określone role pełni Herr Schmidt.

☐ Są to grupy wtórne.

☐ Są to grupy nieformalne.

☐ Wszystkie te grupy może łączyć formalny charakter.

☐ Każda z tych grup może mieć charakter pierwotny.

Ćwiczenie 7

Oceń, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe, czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Zasada wzajemności nakazuje nam „odpłacać pięknym za nadobne”.	☐	☐
Rodzina to jednocześnie grupa: mała i pierwotna.	☐	☐
Rola społeczna jest bezpośrednio powiązana z pozycją społeczną, lecz sposób jej wykonywania nie wpływa na status jednostki w grupie.	☐	☐
Podtrzymywanie tradycji mieści się w obrębie funkcji kulturowej rodziny.	☐	☐
Grupa społeczna to zbiorowość o ściśle ustalonej minimalnej liczebności członków.	☐	☐
Ojciec Antosi pracuje na kontrakcie w Afryce i wiele miesięcy jest poza domem. Dlatego można powiedzieć, że nie odgrywa w rodzinie córki żadnej roli społecznej.	☐	☐

Ćwiczenie 8

Przeczytaj poniższy fragment opowiadania i odpowiedz, z jakim problemem boryka się bohaterka? Zaproponuj, co mogłaby zrobić, żeby ten problem rozwiązać. I to bez rezygnacji z jakiegokolwiek zadania, które ma do wykonania.

Nie wytrzymam! Czego oni wszyscy ode mnie chcą? Czy ta moja matka nie rozumie, że mam dwa sprawdziany za tydzień? Nagle przypomniała sobie o praniu? Tak, wiem, że jej obiecałam pomoc. Ale to było trzy tygodnie temu. W ogóle mnie nie pyta o zdanie. Czasami mam wrażenie, że wszyscy traktują mnie jak służącą. Antosia mam zabrać do kina wtedy, kiedy sama idę na angielski. Marta robi imprezę, wiedząc, że mam zaległą wizytę kuzynki. Jeśli nie przyjdę, to się obrazi: albo Marta, albo moja cioteczna siostra. Muszę coś odpuścić, bo inaczej w życiu nie skończę tej prezentacji na historię i nici z olimpiady. „Caryca” mnie z pewnością nie zakwalifikuje do zespołu, jeśli nawalę. Został mi zaledwie tydzień. No, nie wytrzymam.

Problem bohaterki:

Jak go rozwiązać?

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Trojanowski

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Grupa społeczna jako zbiorowość. Rodzaje grup – podsumowanie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

3) charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych; analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- definiuje podstawowe pojęcia opisujące związek między jednostką a grupą społeczną,
- rozpoznaje w konkretnych zbiorowościach społecznych ich typologiczne właściwości,
- charakteryzuje konflikty ról społecznych i przyczyny konfliktów funkcjonalnych w rodzinie jako grupie społecznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm,
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli,
- dyskusja,

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem filmu edukacyjnego, schematu interaktywnego.

Formy zajęć:

- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Na wcześniejszych zajęciach podział klasy na 4 grupy. Zadaniem każdej z nich jest przygotowanie krótkich prezentacji na lekcję powtórzeniową:

- grupa 1: definicja grupy społecznej – Ile osób tworzy grupę społeczną? Czy z grupą można się utożsamić i co to znaczy? Czy między członkami grupy może nie być żadnej więzi? Co jest najważniejsze dla organizacji grupy? Czy poczucie odrębności jest tym samym, co poczucie wspólnoty? Co to jest ośrodek skupienia?;
- grupa 2: mapa myśli przedstawiająca znaczenia słowa „rola” wraz z przykładami;
- grupa 3: cechy i czynniki, które odróżniają od siebie przeciwstawne typy grup wraz z przykładami: grupy małe – duże; pierwotne – wtórne;
- grupa 4: cechy i czynniki, które odróżniają od siebie przeciwstawne typy grup wraz z przykładami: grupy formalne – nieformalne; ekskluzywne – inkluzywne.

2. Uczniowie odpowiadają na pytania:

- Do jakich grup należycie?
- Czy za każdym razem był to wasz wybór?
- Czy dwie osoby tworzą już grupę społeczną?
- Czy istnieją jakieś ograniczenia, jak liczna może być grupa?
- Czy można funkcjonować poza wszelkimi grupami i tym samym wypisać się ze społeczeństwa?

3. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

4. Prezentacja grupy 1: definicja grupy społecznej. Po prezentacji dyskusja podsumowująca, w czasie której uczniowie mogą uzupełniać informacje przedstawione przez kolegów i porządkować swoją wiedzę.

Faza realizacyjna

1. Prezentacja grupy 2: mapa myśli. Uczniowie uzupełniają przedstawioną mapę o własne spostrzeżenia, podają nowe przykłady, weryfikują informacje. Następnie wspólnie formułują definicję roli społecznej i dyskutują. Należy zwrócić uwagę, by w definicji znalazło się określenie, że wchodząc w rolę, jednostka wchodzi do grupy.
2. Wspólna analiza schematu przedstawiającego układ trzech pojęć: rola, pozycja i status. Chętni/wybrani uczniowie dokonują podsumowania wiadomości.
3. Prezentacja grupy 3: grupy małe – duże; pierwotne – wtórne. Uczniowie po prezentacji weryfikują cechy i czynniki odróżniające od siebie przeciwstawne typy grup i podają dodatkowe przykłady. Dyskusja.
4. Prezentacja grupy 4: grupy formalne – nieformalne; ekskluzywne – inkluzywne. Po prezentacji dyskusja oraz podsumowanie dotyczące różnic między omówionymi typami grup, uzupełnienie informacji i przykładów.
5. Praca z multimediami bazowym – film *Czy z rodziną dobrze wychodzi się tylko na zdjęciach?*. Podczas emisji uczniowie powinni zwrócić uwagę, jakie funkcje pełni rodzina jako grupa społeczna oraz w jaki sposób realizuje ona zasady: wzajemności, zaufania i pomocy. Po zakończeniu prezentacji kilku chętnych/wybranych uczniów przedstawia swoje refleksje.
6. Na zakończenie fazy realizacyjnej uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne wskazane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie podają konkretne przykłady:

- pomocy wzajemnej, jakiej udzielają sobie członkowie wybranej grupy społecznej (typ grupy: małe, formalne, inkluzywne, duże itp.);
- przejawów zaufania pomiędzy członkami tej samej grupy;
- wzajemności w relacjach między członkami tej samej grupy.

2. Uczniowie podają konkretne przykłady:

- pomocy wzajemnej, jakiej udzielają sobie członkowie różnych grup społecznych nawzajem (przykład konkretnej grupy – różne: rodziny, klasy, partie, zespoły pracownicze itp.);
- przejawów zaufania pomiędzy tymi grupami;
- przejawów wzajemności w relacjach między członkami tych grup.

W trakcie wypowiedzi nauczyciel kontroluje (jeśli trzeba – uzupełnia i poprawia), czy uczniowie wykorzystują w swoich wypowiedziach pojęcia teoretyczne: rola, pozycja, status, więź, organizacja itp.

Praca domowa:

Przeprowadź wywiad z wybranym członkiem własnej rodziny. Poprowadź rozmowę tak, aby wydobyc informacje na temat uczestnictwa tej osoby w różnych grupach społecznych. Na podstawie wywiadu zidentyfikuj te grupy, zakwalifikuj je do odpowiednich typów, scharakteryzuj role społeczne, jakie członek twojej rodziny odgrywa, i zastanów się nad ewentualnymi konfliktami ról.

Materiały pomocnicze:

Ralf Dahrendorf, *Grupy odniesienia i przypisywanie ról*, [w:] P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia. Lektury*, Znak, Kraków 2009, s. 537–546.

William J. Goode, *Teoria napięcia w roli*, [w:] *Socjologia. Lektury*, P. Sztompka, M. Kucia (red.), , Znak, Kraków 2009, s. 154–162.

George Simmel, *Struktury proste. Liczba elementów jako jedyny wyznacznik ich wzajemnych stosunków*, [w:] P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia. Lektury*, Znak, Kraków 2009, s. 88–99.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Film, który prezentuje wywiad poświęcony rodzinie jako podstawowej grupie społecznej, można wykorzystać do twórczego rozwinięcia. W tym celu uczniowie mogliby stworzyć dwa zestawy pytań rozbudowujących wywiad:

- pytania w postaci próśb o rozwinięcie kwestii już poruszonych w wywiadzie w celu ich uzupełnienia i pogłębienia;
- pytania odnoszące się do kwestii rozszerzających problematykę wywiadu; byłyby to pytania dotyczące zagadnień zamieszczonych w e-materiale, ale niezwiązane z rodziną jako grupą społeczną lub odwołujące się do zagadnień związanych z rodziną, ale wykraczających poza te, które pojawiły się w wywiadzie.